

Pátý rok asistentské praxe na Pedagogické fakultě JU v Českých Budějovicích

Petr Havelka

Abstrakt: Asistentská praxe studentů učitelství je volitelnou disciplínou, která je ve studijním programu na PF JU v Českých Budějovicích oficiálně nabízena od roku 2000. Student při této praxi působí jako atypický učitel; pomáhá učiteli se zabezpečením výuky a podílí se na řízení vyučování. Učitelé za tento typ praxe nejsou honorováni, proto je její realizace závislá na dohodě studenta s učitelem školy. Učitelovou odměnou je studentova pomoc. V roce 2000 si zvolilo asistentskou praxi 28 studentů, v roce 2005 to bylo již 176 studentů.

Klíčová slova: učitelské vzdělávání, student – asistent učitele

Abstract: The course of student practice teaching is an optional subject which is officially running by the Faculty of Education, University of South Bohemia, since the year 2000. Students are helping to teachers with the general classroom activities, such as preparing teaching materials or correcting homework and tests. They act as teacher's assistant and their experiences are then used at seminar sessions. The students are allocated to individual teachers upon their own initiatives and the teachers are not financially rewarded for it. The number of students taking part in this program is steadily growing from 28 in the year 2000 to 176 in the winter term of the year 2005.

Key words: teacher's education, student as teacher's assistant

Asistentská praxe je od roku 2000 součástí studijního programu učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro 2. stupeň základní školy. První pokusy o využití tohoto typu praxe byly realizovány už v roce 1998 z podnětu samotných studentů, kteří požadovali hlubší sepětí teorie obecné didaktiky s praxí vyučování na základní škole. Z časových důvodů nebylo možno organizovat hospitace, a proto došlo k dohodě se školou, která jim praxi umožnila. Hlavní zásadou bylo, aby koncepce praxe vyhovovala učitelům (nebyla honorovaná pro nedostatek finančních prostředků) a uspokojila zájem posluchačů. Studenti byli přiděleni jednotlivým učitelům a pomáhali jim v běžných činnostech, jako je příprava pomůcek a pokusů, opravy sešitů

a písemných prací. Ve vyučování zastávali úlohu atypického učitele. Zajišťovali prodloužený výklad pro slabší žáky nebo spolupracovali s talentovanými žáky. Jejich zkušenosti byly využívány v seminářích.

Kromě zájmu některých studentů byl pokus o zavedení asistentské praxe podmíněn i všeobecnou kritikou stavu učitelského vzdělávání, analýzami učitelské profese a návrhy na inovace. Šimoník (1998) požadoval propojení pedagogických a psychologických disciplín a jejich návaznost na praxi, Švec (1995) upozorňoval na význam funkčního pojetí pedagogické a psychologické teorie a monitorování potřeb současné školní praxe. Kurelová (1998) upozornila mimo jiné na význam upevnění moderního pojetí vyučování u studentů učitelství už v průběhu pregraduální přípravy, Oser (1987) doporučil, aby si studenti učitelství již od počátku studia uvědomovali, co je jako učitele v praxi čeká.

Protože takto koncipovaná praxe byla kladně přijata učiteli i studenty v následujícím roce, byla v roce 2000 zahrnuta do studijního programu katedry pedagogiky a psychologie a doporučena radě oborových didaktiků fakulty jako volitelná disciplína. Kromě obecné didaktiky a oborových didaktik byla zavedena i při speciální pedagogice a ekologické výchově. Předpokládali jsme, že asistentská praxe přispěje ke splnění těchto cílů:

- rozvoj pedagogických kompetencí posluchačů;
- seznámení s pedagogickou dokumentací;
- uplatnění teorie v praxi a následný návrat k teorii při analýze prožitých pedagogických situací v seminářích;
- získání zkušeností se zaváděním inovací do výuky;
- monitorování současného stavu výchovně-vzdělávací práce školy;
- snazší vstup do učitelské profese.

Asistentská praxe při obecné didaktice a oborových didaktikách je členěna na variantu 1 (zimní semestr) a 2 (letní semestr). Mohou si ji zapsat studenti druhého až čtvrtého ročníku. Na začátku semestru si vyzvednou požadavky k praxi a evidenční list, do kterého jim škola potvrdí přijetí na asistentskou praxi, přidělení k učiteli či učitelům a dobu pobytu ve škole (minimum jsou dvě hodiny týdně). Školu si student vybírá sám, nebo mu ji doporučí garant praxe, kterému také student odevzdá evidenční list. Student má možnost tímto způsobem praktikovat šest semestrů (dva semestry při obecné didaktice a po dvou semestrech při oborových didaktikách).

Úkoly pro studenty jsou následující:

- a) Seznámit se se základními činnostmi učitele, kam bychom mohli zařadit: vedení pedagogické dokumentace, způsob hodnocení žáků, řešení kázeňských problémů, ovlivňování rozvoje sebevzdělávání žáků a organizační záležitosti.

- b) Osvojit si základy didaktických dovedností v roli atypického učitele nebo učitele, pokud je mu svěřeno řízení části vyučovací hodiny (vysvětlování učiva skupině žáků, oprava písemných prací se zaměřením na detekci a korekci chyb, pomoc při přípravě pomůcek a organizaci vyučování).
- c) Rozvíjet vlastní komunikační dovednosti v rozhovorech s žáky (zaměřených na jejich hodnotový systém, postoje ke škole, vztah k vyučovacím předmětům, způsob přípravy na vyučování a prožívání vyučování).
- d) Provedení vlastního výzkumného šetření s cílem zdokonalit se v metodě pozorování, rozhovoru ap. Tento úkol je zadáván zpravidla v letním semestru u asistentské praxe 2.

Kontrola činnosti studenta záležela na domluvě s vedoucím praxe. Byly využívány tyto možnosti:

- informace praktikanta o zkušenostech v semináři disciplíny, ke které je praxe organizována. Docházelo tím k aktualizaci učiva, k utváření námětů modelových situací, které mohly řešit skupiny studentů. Různá řešení a jejich zdůvodnění ovlivňovala i rozvoj flexibility studentů;
- vedení deníku, ve kterém posluchač provádí popis vlastní činnosti nebo výsledky pozorování činnosti učitele či žáků;
- kontakt vedoucího praxe s učitelem základní školy, který nemusí mít jen kontrolní charakter, může vést i k následné hlubší spolupráci fakulty se základní školou;
- předložení výzkumné zprávy vedoucímu praxe.

Za splnění podmínek praxe získává student dva kredity v semestru.

V zimním semestru si v akademickém roce 2004/2005 zapsalo asistentskou praxi 176 studentů 2.–4. ročníku, z toho na katedře pedagogiky a psychologie 88. Po udělení zápočtů byly analyzovány deníky posluchačů a sledovány jejich názory, záznamy činností a postřehy, které svědčí o různé práci učitelů a škol, jejich stereotypch i snahách po inovacích vyučovacího procesu, různé kvalitě žactva, ale i přiznání vlastních omylů.

V dalším vývoji uvažujeme o efektivnějším využití zkušeností studentů na základě kvalitnějšího a přehlednějšího vedení vlastní dokumentace, která by byla vhodným podkladem pro hlubší teoretickou analýzu a empirický výzkum. Z organizačního hlediska je třeba vyřešit koordinaci praxe mezi jednotlivými garanty obecné didaktiky a oborových didaktik.

Literatura

- KURELOVÁ, M. Učitelská profese v teorii a v praxi. Ostrava: Ostravská univerzita, 1998.
- OSER, F. Können Lehrer durch ihr Studium Experten werden? Zeitschrift für Pädagogik 1987, roč. 33, č. 6, s. 805–822.
- ŠIMONÍK, O. Pedagogicko-psychologická příprava v pregraduálním učitelském studiu. *Pedagogická orientace* 1998, č. 4, s. 14–18.

ŠVEC, V. Kde hledat zdroje inovací pregraduální pedagogické přípravy učitelů? *Pedagogická orientace* 1995, č. 16/17, s. 54–58.

HAVELKA, P. Pátý rok asistentské praxe na Pedagogické fakultě JU v Českých Budějovicích. *Pedagogická orientace* 2005, č. 2, s. 84–87. ISSN 1211-4669.

Adresa autora: PhDr. Petr Havelka, Ph.D., katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta JU, Jeronýmova 10, 371 15 České Budějovice, havelka@pf.jcu.cz